

ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทของไทย: ศึกษาชุมชนในแถบลุ่มแม่น้ำบางปะกง*

The Democratization in Thai Rural Communities: the Study of Bangpakong Community Residents

สกฤติ อีสริยานนท์**

ชัยณรงค์ เครือนวน***

เมทินา อีสริยานนท์****

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความเป็นประชาธิปไตยและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความ-

* บทความนี้ปรับปรุงจากงานวิจัยเรื่อง “ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทของไทย: ศึกษาชุมชนในแถบลุ่มแม่น้ำบางปะกง” ได้รับการอุดหนุนการวิจัยจากเงินรายได้ของคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
(A lecturer of Department of Political Science, Faculty of Political Science and Law, Burapha University)

*** อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
(A lecturer of Department of Political Science, Faculty of Political Science and Law, Burapha University)

**** อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
(A lecturer of Department of Political Science, Faculty of Political Science and Law, Burapha University)

เป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง โดยใช้แนวคิดความเป็นประชาธิปไตยเป็นกรอบในการศึกษา ผลการศึกษา พบว่า ความเป็นประชาธิปไตยที่ถูกต้องในมิติวัฒนธรรมทางการเมือง มิติการจัดโครงสร้างทางสังคม และมิติโครงสร้างทางการเมืองนั้น โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นประชาธิปไตย ประกอบด้วย ปัจจัยด้านอาชีพ แหล่งรายได้ รายได้ และการติดตามข่าวสารทางการเมือง

คำสำคัญ : ความเป็นประชาธิปไตย, ชนบทไทย

Abstract

This research is used a quantitative method with the aim to study the democratization and other relevant factors in order to assess the community democratic concept of Bangpakong community. The democratization is applied as the main theoretical framework. The research outcome has found that the cultural democracy in political aspect, social structural management aspect and political structure aspect are overall in the medium level. Other relevant factors in relation to democratization include professional factor, revenue source, income, and the following up of political news.

Keywords: Democratization, Thai Rural

1. บทนำ

ผลจากการเข้าร่วมเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนในระดับรากหญ้า ตั้งแต่ พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา ส่งผลสะท้อนอย่างรุนแรงกับภาคคนใน “ชนบท” แบบเดิมและนำไปสู่ความพยายามในการทำความเข้าใจประชาชนในชนบทอย่างรอบด้าน (อรุณจักร สัตยานุรักษ์, 2558) กระทั่งเกิดสมมุติฐานที่ว่าผลจากการพัฒนาแบบ

ทุนนิยมที่ไหลป่าจากเมืองสู่ชนบทนั้น เป็นผลให้ชุมชนบทเกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วิถีชีวิตของประชาชนในชนบทถูกปรับเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อยังชีพสู่การผลิตแบบการค้าทำให้ต้องพึ่งพิงภายนอกทั้งเรื่องของตลาด ราคาผลผลิต ขณะเดียวกันประชาชนในชนบทต่างไฝ่ฝันที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น หากให้ลูกได้รับการศึกษาที่ถูกมีสุขภาพที่ดี สามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้เพื่อเป็นหลักประกันในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

ความต้องการมีชีวิตทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นและมีพื้นที่ยื่นทางสังคม ทำให้ประชาชนในชนบทต้องเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่จะนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลและกำหนดนโยบายสาธารณะที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของพวกเขา ปრაฎการณดัดงกล่าวนี้ทำให้ประชาชนในชนบทเกิดจิตสำนึกทางการเมือง ตื่นรู้ในทางการเมือง และแสวงหาโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมในปฏิบัติการทางการเมืองทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น

การเข้าไปมีส่วนร่วมและความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในชนบท เช่นนี้ทำให้เกิดมโนทัศน์ใหม่กระทั่งเกิดค่านิยมที่นักวิชาการไทยและต่างประเทศเรียกขานผู้คนในชนบทออกไปต่าง ๆ นานา ดังเช่น ศาสตราจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ เรียกว่า “ชนชั้นกลางระดับล่าง” ศาสตราจารย์อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ เรียกว่า “ผู้ที่อยู่ในภาคการผลิตไม่เป็นทางการ” ศาสตราจารย์ชาร์ลส์ คายส์ (Charles F. Keyes) แห่งมหาวิทยาลัยวอชิงตัน เรียกว่า “กลุ่มคนชนบทผู้เห็นโลกกว้าง” (Cosmopolitan Villagers) แอนดรู วอล์คเกอร์ (Andrew Walker) เรียกว่า “กลุ่มชนบทรายได้ปานกลาง” นฤมล ทับจุมพล และดันแคน แมคคาโก (Duncan McCargo) นิยามว่า “คนกึ่งเมืองกึ่งชนบท” (อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, 2558)

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วในปัจจุบันจึงไม่อาจที่จะทำความเข้าใจบริบทการพัฒนาทางการเมืองในเขตชุมชนชนบท โดยศึกษาผ่านมุมมองหรือระเบียบวิธีวิทยาที่แน่นอนตายตัวได้อีกต่อไป (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ, 2541) กระบวนการทำความเข้าใจการจัดระเบียบความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่ในชีวิตประจำวันของคนชนบท การนิยามตัวตนทางการเมืองของคนชนบทผ่านการกระทำในลักษณะของการรวมกลุ่ม การช่วงชิงพื้นที่จากระบบโครงสร้างส่วนบน และการลบลภาพมายาคติ “ไร่ จน เจ็บ” ที่มีอยู่เดิม

นั้น (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2555) ทำให้ภาพของการกำหนดอัตลักษณ์ทางการเมืองของชนบทผ่านพื้นที่ทางกายภาพ หรือการศึกษาโครงสร้างสังคมชนบทผ่านการเลือกตั้งผู้นำหรือตัวแทนทางการเมืองของตนเพียงอย่างเดียว ย่อมเป็นอุปสรรคสำคัญในการทำ ความเข้าใจประชาธิปไตยในพื้นที่ชนบทไทยอย่างแท้จริง (Walker, 2008; เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2552)

กล่าวโดยเฉพาะชุมชนชนบทในแถบลุ่มแม่น้ำบางปะกง เดิมชุมชนท้องถิ่นเหล่านี้เป็นชุมชนที่สามารถรักษาความเป็นตัวของตัวเองได้สูงมาก อันเป็นผลให้ชุมชนในอดีตสามารถพึ่งพาตนเองได้ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม ต่อมาเมื่อกระแสการพัฒนาเริ่มไหลบ่าเข้าสู่ชุมชน วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ในมิติหนึ่งชุมชนชนบทภายใต้กระแสการพัฒนาถูกทำให้เจริญขึ้น อันเป็นผลจากการพัฒนาและปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ถนน ประปา ให้มีคุณภาพดีขึ้น ขณะเดียวกันกลไกรัฐทั้งกลไกทางด้านการศึกษา สุขภาพ การศึกษาด้านการศึกษาก็ได้เข้าไปยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนในชุมชนให้ดีกว่าในอดีตที่ผ่านมา ในอีกมิติหนึ่งกระแสพัฒนาก็พัดพาเอารูปแบบเศรษฐกิจแบบการค้าเข้าสู่ชุมชน อันเป็นผลให้ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ เริ่มปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนในหลาย ๆ ด้าน เช่น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบเศรษฐกิจของชุมชนที่เดิมชุมชนอยู่ภายใต้รูปแบบเศรษฐกิจแบบยังชีพในลักษณะ *“การทำเพื่อกิน ทำเพื่ออยู่”* เป็นหลัก ก็เริ่มเปลี่ยนไปเป็นการผลิตเพื่อขายที่มุ่งเน้นการผลิตเชิงเดี่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด กระทั่งเกิดความสัมพันธ์ในเชิงสินค้าขึ้นในชุมชน กล่าวคือ เกิดการผลิตเพื่อตลาดและการจับจ่ายซื้อสินค้าจากตลาดมากขึ้น เศรษฐกิจแบบการค้าและการขยายตัวของระบบเงินตราয়ได้เข้าไปทำลายความสัมพันธ์ทางสังคมของประชาชนในชุมชนจากระบบพึ่งพาอาศัยกันภายใต้ความสัมพันธ์แบบเครือญาติและสร้างรูปแบบความสัมพันธ์แบบใหม่ ๆ ขึ้นในชุมชน เช่น ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์แนวใหม่ ความสัมพันธ์แบบชนชั้นนำ รวมถึงการดำเนินชีวิตแบบปัจเจกบุคคล เป็นต้น ไม่เพียงแต่ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจเท่านั้นชุมชนชนบทในแถบลุ่มแม่น้ำบางปะกงเหล่านี้ยังถูกผนวกให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลไกรัฐทั้งด้านการปกครองที่ขยายตัวลงชุมชนผ่านการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติ ที่มีการนำเสนอนโยบายหลากหลาย

ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนในชุมชนชนบท ขณะที่ระดับท้องถิ่นการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่นที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา ทำให้พื้นที่ทางการเมืองท้องถิ่นขยายจากระดับจังหวัดลงไปถึงระดับตำบลทั่วประเทศและองค์กรปกครองท้องถิ่นกลายเป็นองค์กรที่สามารถจัดการบริการสาธารณะให้กับประชาชนอย่างกว้างขวาง ทำให้วิถีชีวิตของผู้คนได้สัมผัสกับการเมืองในชีวิตประจำวันมากขึ้น

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เช่นนี้ ย่อมส่งผลกระทบต่อจิตสำนึกและอุดมการณ์ทางเศรษฐกิจการเมืองของประชาชนในชุมชนชนบท ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองและความตื่นตัวของนักวิชาการไทยและต่างประเทศที่ให้ความสนใจศึกษาชุมชนชนบทอย่างกว้างขวางและหลากหลายมิติ ทำให้คณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงความเป็นประชาธิปไตยในชนบทในภาคตะวันออก โดยเฉพาะแถบจังหวัดลุ่มแม่น้ำบางปะกง ที่วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจของผู้คนยังอยู่ในภาคเกษตรกรรม การแตกตัวทางสังคม (social differentiation) และการแบ่งช่วงชั้นทางสังคม (social stratification) ของผู้คนในชุมชนยังมีไม่สูงหรือกว้างขวางมากนักอันเป็นผลให้วิถีชีวิตทางสังคมของผู้คนยังคงความเป็นชุมชนชนบทเอาไว้ได้บางส่วน กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ยังไม่มีความเป็นชุมชนเมืองเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนในแถบจังหวัดชายฝั่งทะเล (จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด) อันทำให้ชุมชนแห่งนี้มีสภาพที่ใกล้เคียงกับชุมชนชนบทหลายแห่งที่นักวิชาการไทยและต่างประเทศใช้ในการศึกษาความเป็นประชาธิปไตยและกระบวนการเคลื่อนไหวเข้าสู่ประชาธิปไตย

2. ใจหายกรวิจัย

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนในระดับรากหญ้าตั้งแต่ พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา ก่อให้เกิดข้อถกเถียงทางวิชาการอย่างกว้างขวาง นำมาสู่สมมุติฐานของนักวิชาการกลุ่มหนึ่งที่พยายามวิเคราะห์ว่าการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนในระดับรากหญ้าเป็นผลจากกระแสการพัฒนาที่ไหลบ่าจากเมืองสู่ชนบท จนชุมชนชนบทไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังจะเห็นได้การ-

ปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตของประชาชนในชนบทจากการผลิตเพื่อยังชีพสู่การผลิตแบบการค้า ที่ต้องพึ่งพิงภายนอกทั้งเรื่องของตลาด ราคาผลผลิต ขณะเดียวกันผู้คนในชนบทต่างเฝ้ามองที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น ให้ลูกได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง มีสุขภาพที่ดี สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนเพื่อเป็นหลักประกันในการประกอบอาชีพ เป็นต้น ความต้องการมีชีวิตทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นและมีพื้นที่ยื่นทางสังคม ทำให้ประชาชนในชนบทต้องเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งที่จะนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลและกำหนดนโยบายสาธารณะที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของพวกเขา ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ทำให้ประชาชนในชนบทเกิดจิตสำนึกทางการเมือง ตื่นรู้ในทางการเมือง และแสวงหาโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมในปฏิบัติการทางการเมืองทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น โดยกระบวนการเช่นนี้ถูกนิยามว่าเป็น “กระบวนการเคลื่อนไหวเข้าสู่ความเป็นประชาธิปไตย (Democratization) ในชุมชนชนบทไทย” อย่างไรก็ตามนิยามเช่นนี้เป็นนิยามที่เกิดขึ้นจากการศึกษาประชาชนในชนบทแถบภาคเหนือและภาคอีสานที่เข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองในนามของ “กลุ่มคนเสื้อแดง” เป็นหลัก ประเด็นดังกล่าวกลายเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้คณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความเป็นประชาธิปไตยของประชาชนในชุมชนชนบทแถบลุ่มแม่น้ำบางปะกงว่าเป็นอย่างไร และมีปัจจัยอะไรบ้างที่สัมพันธ์กับความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบท

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1 เพื่อศึกษาความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง

3.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง

4. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทของไทย: ศึกษาชุมชนในแถบลุ่มแม่น้ำบางปะกง” ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการศึกษาตั้งแต่การเกิดขึ้นของกลุ่มคนเสื้อแดง (พ.ศ. 2549) เป็นต้นมาเพราะช่วงเวลาดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นที่นักวิชาการหลายท่านให้ความเห็นว่าเป็นปรากฏการณ์ของความตื่นตัวและตื่นรู้ทางการเมืองของประชาชนในชนบทไทย โดยผู้วิจัยจะวิเคราะห์ให้เห็นถึงระดับความเป็นประชาธิปไตยของประชาชนในชนบทรวมทั้งการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นประชาธิปไตยของประชาชนในชนบท ส่วนพื้นที่ในการศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกชุมชนชนบทในจังหวัดลุ่มแม่น้ำบางปะกง คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระแก้ว เป็นกรณีศึกษา (case study)

5. แนวคิดความเป็นประชาธิปไตย

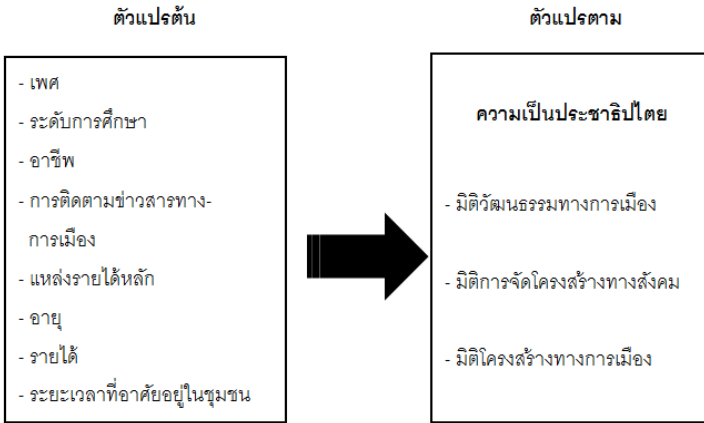
มนทัศน์ที่มีต่อความเป็นประชาธิปไตย แตกต่างไปตามประสบการณ์และฐานความรู้ที่อยู่เบื้องหลังของนักวิชาการแต่ละท่าน ด้วยเหตุนี้ความเป็นประชาธิปไตยจึงมีนิยามและลักษณะที่แตกต่างกันออกไป เช่น โรเบิร์ต ดาห์ล (Robert A. Dahl) เห็นว่าความเป็นประชาธิปไตย หมายถึง การที่ระบอบการเมืองนั้นได้เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาไปเป็นประชาธิปไตย แต่การที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญอย่างน้อย 2 องค์ประกอบ คือ การแข่งขันทางการเมือง (political competition) หรือการแข่งขันตำแหน่งสาธารณะ (public contest) ซึ่งก็คือระบอบการเมืองเปิดให้มีการแข่งขันโดยไม่มีการปิดกั้น ส่วนอีกองค์ประกอบหนึ่งคือ สิทธิในการมีส่วนร่วม นั่นหมายความว่าระบอบการเมืองเปิดกว้างให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้น ขณะที่ชาร์ล ทิลลี (Charles Tilly) เห็นว่าความเป็นประชาธิปไตย เป็นการเคลื่อนไหวของระบอบการเมืองเพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมายที่สูงกว่าขององค์ประกอบหรือมิติทั้งสิ้นของประชาธิปไตย คือ ประชาชนได้รับสิทธิต่าง ๆ ที่กว้างขวางกว่า ความเท่าเทียมที่มากขึ้น ความคุ้มครองที่มากกว่า และการหารือหรือการรับฟังความคิดเห็นร่วมกันระหว่าง

รัฐบาลกับประชาชนมากขึ้น หรือจีน กรูเบล (Jean Grugel) ได้เสนอทฤษฎีนี้เกี่ยวกับกระบวนการความเป็นประชาธิปไตย โดยถ้าพิจารณาในเชิงความหมายที่แคบ กระบวนการความเป็นประชาธิปไตย ได้แก่ การเลือกตั้งที่จัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ บริสุทธิ์ และยุติธรรม ส่วนวิธีการต้องปฏิบัติตามปทัสถานประชาธิปไตยเบื้องต้น เช่น ต้องมีพรรคการเมืองอย่างน้อย 2 พรรคในการแข่งขัน สำหรับความหมายที่กว้างขึ้นมากก็คือ การใช้สิทธิและเสรีภาพแก่ปัจเจกชน ไม่ว่าจะเสรีภาพในการรวมกลุ่มหรือชุมนุม การนับถือศาสนา และด้านการสื่อสารมวลชน นอกจากนั้น เขามองว่ากระบวนการความเป็นประชาธิปไตยควรมองที่การขยายสิทธิความเป็นพลเมือง และการสร้างประชาธิปไตย ส่วนผลของความเป็นประชาธิปไตยต้องมีความสัมพันธ์กับมิติการเปลี่ยนแปลง 3 ด้าน คือ รัฐ ประชาสังคม และการจัดระเบียบโลกหรือโลกาภิวัตน์ เนื่องจาก โลกาภิวัตน์เกี่ยวพันต่อความเป็นประชาธิปไตยเพราะเป็นการเปิดพื้นที่ให้แก่กิจกรรมในเชิงประชาธิปไตยที่อยู่นอกขอบเขตของสถาบันภาครัฐ แต่ในอีกด้านหนึ่ง ประชาธิปไตยโดยผ่านประชาสังคมในระดับโลกเท่าที่ยังเป็นอยู่นั้น ประเด็นการมีส่วนร่วม การปรึกษาหารือ ความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อสาธารณะยังอยู่ในระดับต่ำกว่าที่ควรจะเป็น เป็นต้น

ขณะที่ เจอเกน ฮาเบอร์มาส (Jürgen Habermas) เห็นว่า ความเป็นประชาธิปไตยต้องมีการสร้างพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) เพื่อสร้างพื้นที่แห่งการถกแถลง อันจะนำไปสู่การแสวงหาข้อตกลงร่วมกัน เนื่องจากเขาเห็นว่ากระบวนการตัดสินใจในระบบประชาธิปไตยต้องได้รับความเห็นจากสองช่องทาง คือ การพิจารณาใครุ้ครวญเชิงสถาบันและจากพื้นที่สาธารณะ (วิเชียร อินทะสี, 2556: 21-25; Habermas อ้างถึงใน มานะ นาคำ และคณะ, 2556: 74)

6. กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับความเป็นประชาธิปไตย และปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นประชาธิปไตย ผู้วิจัยสามารถกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

7. สมมุติฐานการวิจัย

จากกรอบแนวคิดการวิจัย ทำให้ผู้วิจัยสามารถกำหนดสมมุติฐานในการวิจัยเรื่อง “ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง” ได้ดังต่อไปนี้

7.1 ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงมีความสัมพันธ์กับเพศ

7.2 ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษา

7.3 ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงมีความสัมพันธ์กับอาชีพ

7.4 ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงมีความสัมพันธ์กับการติดตามข่าวสารทางการเมือง

7.5 ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงมีความสัมพันธ์กับแหล่งรายได้หลัก

7.6 ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงมีความสัมพันธ์กับอายุ

7.7 ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงมีความสัมพันธ์กับรายได้

7.8 ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

8. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในโครงการวิจัยฯ ครั้งนี้ จะใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ประชากรที่จะใช้ในการศึกษา คือ ครุฑเรือนทั้งหมดในพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง และกำหนดขนาดตัวอย่าง (sample size) โดยการใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane) ซึ่งจะใช้ค่าความคลาดเคลื่อนในการสุ่ม (sampling error) อยู่ที่ ± 0.05 โดยได้ขนาดตัวอย่าง คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 364 ตัวอย่าง จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 395 ตัวอย่าง และจังหวัดสระแก้ว จำนวน 353 ตัวอย่าง รวม 1,112 ตัวอย่าง

สำหรับเทคนิคการสุ่มตัวอย่าง (sample technique) ผู้วิจัยจะใช้การสุ่มเพื่อเก็บแบบสอบถามในรูปแบบของการสุ่มตัวอย่างชนิดที่ไม่อาศัยความน่าจะเป็น (non-probability sampling) โดยอาศัยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (accidental sampling) สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (questionnaire) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ของไลเคิร์ต (Likert's scale) ในลักษณะเรียงลำดับความสำคัญ (ranking) จากอันดับ 1 ถึง 5 ซึ่งก่อนที่จะมีการเก็บแบบสอบถามจะมีการทดสอบแบบสอบถามเพื่อหาความตรง (validity) และหาความเชื่อมั่น (reliability) สำหรับการสร้างเกณฑ์การตีความ/แปลความหมายแบบสอบถามนั้น คณะผู้วิจัยจะใช้ หลักการกระจายแบบปกติ (normal distribution) ที่มีลักษณะระฆังคว่ำ ซึ่งจะ使得แต่ละช่วงห่างไม่เท่ากัน สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

9. ผลการศึกษา

9.1 ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง การนำเสนอผลการศึกษาในส่วนนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล ระดับความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง ในมิติวัฒนธรรมการเมือง มิติการจัดโครงสร้างทางสังคม และมิติโครงสร้างทางการเมือง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (n=1,112)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	506	45.50
หญิง	606	54.50
การศึกษา		
ประถมศึกษา	419	37.68
มัธยมศึกษา	431	38.76
อนุปริญญา	164	14.75
ปริญญาตรี	98	8.81
อาชีพ		
พนักงานเอกชน	152	13.67
ข้าราชการ/ พนักงานรัฐ	85	7.64
ธุรกิจส่วนตัว	173	15.56
รับจ้าง	246	22.12
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	63	5.67
เกษตรกรรวม	372	33.45
อื่นๆ	21	1.89
แหล่งรายได้หลัก		
ภาคเกษตรกรรม	512	46.04
นอกภาคเกษตรกรรม	553	49.73
ไม่ระบุ	47	4.23

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเด็น	จำนวน	ร้อยละ
การติดตามข่าวสารทางการเมือง		
เป็นประจำ	212	19.06
บ่อยครั้ง	393	35.34
นาน ๆ ครั้ง	472	42.45
ไม่เคยเลย	35	3.15

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามเกินกว่ากึ่งหนึ่งเป็นเพศหญิง และส่วนใหญ่จบการศึกษามัธยมศึกษาและประถมศึกษา เมื่อพิจารณาถึงอาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรวม แต่แหล่งรายได้หลักกลับมาจากนอกภาคเกษตรกรรม สำหรับการติดตามข่าวสารทางการเมืองนั้น จะติดตามข่าวสารทางการเมืองในลักษณะนาน ๆ ครั้ง แต่เมื่อดูในรายละเอียดจะพบว่า จะมีการติดตามข่าวสารทางการเมืองอย่างสม่ำเสมอ (บ่อยครั้งและเป็นประจำ) เมื่อเทียบสัดส่วนแล้วมากกว่าร้อยละ 50

ตารางที่ 2 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (n=1,112)

ประเด็น	เฉลี่ย	ต่ำสุด	สูงสุด
อายุ	42.51 (ปี)	18 (ปี)	79 (ปี)
รายได้	9,428.49 (บาท/เดือน)	ไม่ระบุ	100,000 (บาท/เดือน)
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน	35.35 (ปี)	1 (ปี)	79 (ปี)

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีอายุโดยเฉลี่ยประมาณ 43 ปี มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 9,428 บาทต่อเดือน และอยู่อาศัยอยู่ในชุมชนเฉลี่ย ประมาณ 35 ปี

ตารางที่ 3 ระดับความเป็นประชาธิปไตยในมิติวัฒนธรรมทางการเมือง (n=1,112)

ประเด็น	\bar{x}	S.D.	การตีความ
มิติวัฒนธรรมทางการเมือง			
1. ท่านสามารถที่จะอดทนรับฟังความเห็นของผู้อื่นที่มี ความเห็นที่แตกต่างไปจากท่านได้อย่างเต็มใจและตั้งใจ	2.94	.554	ปานกลาง
2. ผู้คนในชุมชนของท่านผู้คนในชุมชนต่างช่วยเหลือ เกื้อกูล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจต่อกันและกัน	3.04	.683	ปานกลาง
3. ในชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่มีความเสมอภาค เท่าเทียม ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ	3.01	.745	ปานกลาง
4. ท่านกล้าแสดงความคิดเห็นด้วยเหตุผลที่แตกต่างไป จากคิดเห็นของคนส่วนใหญ่	2.82	.670	ปานกลาง
5. ท่านยอมปฏิบัติตามกฎหมายแม้บางครั้งท่านไม่เห็น ด้วยกับกฎหมายเหล่านั้น	2.88	.610	ปานกลาง
6. ความขัดแย้งทางการเมืองเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้	2.98	.839	ปานกลาง
7. นักการเมืองอาจคอร์รัปชันได้ แต่ขอให้ประเทศมีการ พัฒนา	2.37	1.00	ต่ำ
8. การศึกษาจะช่วยให้ประชาชนยอมรับในความคิดเห็น ที่คนคิด ค่านิยมที่แตกต่างจากของตนเอง	3.12	.771	ปานกลาง
9. ผู้แทนประชาชนที่มาจากการเลือกตั้ง (ส.ส./ส.ว./ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) เป็นผู้แทนของ ประชาชนที่ชอบด้วยกฎหมาย	3.12	.724	ปานกลาง
10. การปกครองในระบอบประชาธิปไตยถือเป็นการ ปกครองที่มีความชอบธรรมมากกว่าการปกครองใน ระบอบอื่น ๆ	3.14	.740	ปานกลาง
รวม	2.94	.734	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณาถึงระดับความเป็นประชาธิปไตย พบว่า ในมิติวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.94) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ จะเห็นได้ว่า ประเด็นเกี่ยวกับการอดทนรับฟังความเห็นของผู้อื่นที่มีความเห็นที่แตกต่างอย่างเต็มใจและตั้งใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจต่อกันและกัน ความ-

เสมอภาค เท่าเทียมระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ กล้าแสดงความคิดเห็นด้วยเหตุผลที่แตกต่างไปจากคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ ยอมรับปฏิบัติตามกฎหมายแม้บางครั้งจะไม่เห็นด้วยกับกฎหมายเหล่านั้น หรือการมองว่าความขัดแย้งทางการเมืองเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ หรือการศึกษาจะช่วยให้ประชาชนยอมรับในความคิดเห็น ทัศนคติ ค่านิยมที่แตกต่าง หรือผู้แทนประชาชนที่มาจากการเลือกตั้งเป็นผู้แทนของประชาชนที่ชอบด้วยกฎหมายและการปกครองในระบบประชาธิปไตยถือเป็นการปกครองที่มีความชอบธรรมมากกว่าการปกครองในระบบอื่น ๆ ล้วนแล้วแต่อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ยกเว้นความเห็นที่ว่านักการเมืองอาจคอร์รัปชันได้ แต่ขอให้ประเทศมีการพัฒนาที่อยู่ในระดับต่ำ แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามไม่ยอมรับนักการเมืองที่คอร์รัปชัน แม้นักการเมืองเหล่านั้น จะทำให้ประเทศชาติพัฒนาก็ตาม

ตารางที่ 4 ระดับความเป็นประชาธิปไตยในมิติการจัดโครงสร้างทางสังคม (n=1,112)

ประเด็น	\bar{x}	S.D.	การตีความ
มิติการจัดโครงสร้างทางสังคม - การจัดตั้งกลุ่มองค์กร			
11. ในชุมชนท่านเปิดโอกาสให้มีการรวมตัวกันของชาวบ้านเพื่อจัดตั้งกลุ่ม/ องค์กรอย่างเสรี	2.97	.665	ปานกลาง
12. ในชุมชนท่านมีการรวมตัวกันของชาวบ้านเพื่อจัดตั้งกลุ่ม/ องค์กรในด้านเศรษฐกิจ	3.04	.768	ปานกลาง
13. ในชุมชนท่านมีการรวมตัวกันของชาวบ้านเพื่อจัดตั้งกลุ่ม/ องค์กรในการขับเคลื่อนงานทางด้านสังคม	3.04	.823	ปานกลาง
14. ในชุมชนท่านมีการรวมตัวกันของชาวบ้านเพื่อจัดตั้งกลุ่ม/ องค์กรในการขับเคลื่อนงานทางด้านสิ่งแวดล้อม	2.89	.686	ปานกลาง
15. การรวมตัวเป็นกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเกิดขึ้นจากความต้องการของชาวบ้านที่ต้องการแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง	3.01	.734	ปานกลาง
- พื้นที่สาธารณะ			
16. ในชุมชนควรมีการจัดประชาคมหมู่บ้านเพื่อรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง	3.03	.670	ปานกลาง

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ประเด็น	\bar{x}	S.D.	การตีความ
17. นอกจากเวทีประชาคมหมู่บ้านแล้ว ควรมีเวทีสาธารณะรูปแบบอื่น ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น	3.02	.737	ปานกลาง
18. ชาวบ้านในพื้นที่ที่สามารถแสดงความคิดเห็นในประชาคมหมู่บ้านหรือเวทีสาธารณะรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างมีอิสระและเสรี	3.04	.725	ปานกลาง
19. ข้อเสนอหรือข้อตกลงที่ได้จากประชาคมหมู่บ้านหรือเวทีสาธารณะรูปแบบต่าง ๆ สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง	2.95	.707	ปานกลาง
- การเคลื่อนไหวสังคม			
20. กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่ภาคประชาชนรวมตัวกันขึ้นมา นั้นเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับรัฐ	2.80	.746	ปานกลาง
21. ชาวบ้านในชุมชนมีการรวมตัวเพื่อเรียกร้อง/ต่อต้าน เมื่อเกิดปัญหาหรือมีความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้นในชุมชน	2.77	.680	ปานกลาง
22. กลุ่มองค์กรของภาคประชาชนควรมีเครือข่ายที่กว้างขวางและหลากหลาย	2.98	.714	ปานกลาง
23. หน่วยงานราชการในพื้นที่ควรให้การสนับสนุนกลุ่มองค์กรของภาคประชาชน	3.07	.707	ปานกลาง
รวม	2.97	.720	ปานกลาง

จากตารางที่ 4 เมื่อพิจารณาถึงระดับความเป็นประชาธิปไตย พบว่า ในมิติการจัดโครงสร้างทางสังคมของประชาชนในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.97) เมื่อพิจารณาเป็นประเด็น พบว่า ประเด็นการจัดตั้งกลุ่มองค์กร เช่น การรวมตัวกันของชาวบ้านเพื่อจัดตั้งกลุ่ม/องค์กรอย่างเสรี การรวมตัวกันของชาวบ้านเพื่อจัดตั้งกลุ่ม/องค์กรในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนประเด็นพื้นที่สาธารณะ เช่น การจัดประชาคมหมู่บ้านเพื่อรับฟังความคิดเห็นของชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง การแสดงความคิดเห็นในพื้นที่สาธารณะ เป็นต้น ก็อยู่ในระดับปานกลาง เช่นเดียวกับประเด็นการ-

เคลื่อนไหวสังคม เช่น การเคลื่อนไหวเพื่อต่อรองกับรัฐ เครือข่ายของกลุ่ม/ องค์กรที่ถูกจัดตั้งโดยภาคประชาชน และการสนับสนุนของหน่วยราชการ เป็นต้น ที่อยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน

ตารางที่ 5 ระดับความเป็นประชาธิปไตยในมิติโครงสร้างทางการเมือง (n=1,112)

ประเด็น	\bar{x}	S.D.	การตีความ
มิติโครงสร้างทางการเมือง			
- การเลือกตั้ง การกระจายอำนาจ และบทบาทของผู้นำทางการเมือง			
24. ท่านไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ส./ ส.ว. ทุกครั้ง	.50	.702	สูง
25. ท่านไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่น ทุกครั้ง	.53	.684	สูง
26. การเลือกตั้งในทุกระดับยังมีการซื้อสิทธิขายเสียงหลากหลายรูปแบบ	2.60	.934	ปานกลาง
27. การซื้อสิทธิขายเสียงเปรียบเสมือนการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน	2.55	.899	ปานกลาง
28. การตัดสินใจในการเลือกผู้แทน (ทั้งในระดับชาติ/ท้องถิ่น) ของท่านอยู่ภายใต้หลักการของการคัดเลือกคนดี มีความรู้ความสามารถ	3.19	1.090	ปานกลาง
29. นโยบายของผู้สมัคร/ พรรคการเมืองมีผลต่อการตัดสินใจเลือกผู้แทน ของท่าน	3.18	.732	ปานกลาง
30. ในพื้นที่ที่ท่านอาศัยอยู่มีสัดส่วนของผู้หญิงเข้าไปทำงานทางการเมืองเป็นจำนวนมาก (สัดส่วนของผู้หญิงในการเข้าไปทำงานในพื้นที่ของท่าน)	2.85	.768	ปานกลาง
31. การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้ท่านเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น	.05	.807	ปานกลาง
32. การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือหนทางหนึ่งที่จะทำให้เกิดประชาธิปไตยในที่ท้องถิ่น	.10	.745	ปานกลาง
- การมีส่วนร่วมทางการเมือง			
33. ท่านมีความกระตือรือร้นและอยากเข้าไปมีส่วนร่วมกับหน่วยงานราชการ/ ท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น	2.81	.693	ปานกลาง

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ประเด็น	\bar{x}	S.D.	การตีความ
- การมีส่วนร่วมทางการเมือง			
34. ท่านพุดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองกับเพื่อนบ้านหรือคนรู้จัก	2.65	.742	ปานกลาง
35. ท่านนำเสนอความคิดเห็น/ ปัญหา/ ความเดือดร้อนในเวทีสาธารณะต่าง ๆ ที่ถูกจัดขึ้น	2.76	.797	ปานกลาง
36. ท่านเข้าร่วมเคลื่อนไหวทางการเมืองกับกลุ่มการเมืองกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม	2.46	.823	น้อย
37. เรื่องปากท้องในครัวเรือนถือเป็นเรื่องสำคัญกว่าเรื่องอื่น ๆ	3.29	.685	ปานกลาง
38. การบริหารงานทั้งในระดับชาติ/ ท้องถิ่นควรปล่อยให้เป็นที่หน้าที่ของนักการเมืองที่เป็นตัวแทนของประชาชน	2.97	.756	ปานกลาง
- สิทธิขั้นพื้นฐานและการเคารพสิทธิของผู้อื่น			
39. ท่านมีความรู้/ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในระบบประชาธิปไตยเป็นอย่างดี	2.77	.668	ปานกลาง
40. หากสิทธิขั้นพื้นฐานของท่านถูกละเมิดท่านพร้อมที่จะลุกขึ้นมาปกป้องสิทธิของท่าน	3.07	.693	ปานกลาง
41. ท่านไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการบีบบังคับให้คนอื่นทำตามโดยไม่สมัครใจ	2.93	.783	ปานกลาง
42. ในสังคมประชาธิปไตยประชาชนควรที่จะเชื่อและปฏิบัติตามคำสั่งต่าง ๆ ของรัฐอย่างเคร่งครัด	2.98	.710	ปานกลาง
43. หากประชาชนใช้เสรีภาพของตนเองมากเกินไปอาจทำให้สังคมโดยรวมเกิดความวุ่นวาย ปั่นป่วน	3.01	.760	ปานกลาง
44. รัฐบาลไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนบางกลุ่มหากการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดประโยชน์กับประชาชนส่วนใหญ่	2.46	.749	น้อย
รวม	2.94	.772	ปานกลาง

จากตารางที่ 5 เมื่อพิจารณาถึงระดับความเป็นประชาธิปไตย พบว่า มิติ-โครงสร้างทางการเมืองของประชาชนในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง

โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.94) เมื่อพิจารณาเป็นประเด็น พบว่า ประเด็นการเลือกตั้ง การกระจายอำนาจ และบทบาทของผู้นำทางการเมือง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เช่น การซื้อสิทธิขายเสียงการตัดสินใจในการเลือกผู้แทนภายใต้หลักการของการคัดเลือกคนดี มีความรู้ความสามารถและนโยบายพรรค การที่ผู้หญิงเข้าไปมีบทบาททางการเมือง การเข้าไปมีส่วนร่วมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ยกเว้นการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งการเลือกตั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่อยู่ในระดับสูง

สำหรับประเด็นการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมือง ความกระตือรือร้นและอยากเข้าไปมีส่วนร่วมกับหน่วยงานราชการ/ ท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การนำเสนอความคิดเห็น/ ปัญหา/ ความเดือดร้อนในเวทีสาธารณะต่าง ๆ ที่ถูกจัดขึ้น หรือความเห็นที่ว่าเรื่องปากท้องในครัวเรือนถือเป็นเรื่องสำคัญกว่าเรื่องอื่น ๆ และการบริหารงานทั้งในระดับชาติ/ ท้องถิ่นควรปล่อยให้ เป็นหน้าที่ของนักการเมืองที่เป็นตัวแทนของประชาชน

เช่นเดียวกับสิทธิขั้นพื้นฐานและการเคารพสิทธิของผู้อื่น ซึ่งโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งความรู้/ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนในระบบประชาธิปไตย การปกป้องสิทธิ การไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการบีบบังคับให้คนอื่นทำตามโดยไม่สมัครใจ หรือความเห็นที่มีต่อประเด็นที่ว่าในสังคมประชาธิปไตย ประชาชนควรที่จะเชื่อและปฏิบัติตามคำสั่งต่าง ๆ ของรัฐอย่างเคร่งครัด หรือหากประชาชนใช้เสรีภาพของตนเองมากเกินไปอาจทำให้สังคมโดยรวมเกิดความวุ่นวายปั่นป่วน

9.2 ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง เมื่อวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นประชาธิปไตย ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความเป็นประชาธิปไตย

ประเด็น	X ²	df	prob.
ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงมีความสัมพันธ์กับเพศ	1.862	3	.601
ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงมีความสัมพันธ์กับการศึกษา	6.674	9	.671
ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงมีความสัมพันธ์กับอาชีพ	72.731	18	.000
ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงมีความสัมพันธ์กับการติดตามข่าวสารทางการเมือง	39.845	9	.000
ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงมีความสัมพันธ์กับแหล่งรายได้	26.636	6	.000
ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงมีความสัมพันธ์กับอายุ	8.609	6	.197
ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงมีความสัมพันธ์กับรายได้	26.915	9	.001
ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงมีความสัมพันธ์กับระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน	5.163	6	.523

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ การศึกษา อายุ และระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กับความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง ส่วนปัจจัยด้านอาชีพ การติดตามข่าวสารทางการเมือง แหล่งรายได้ และรายได้ มีความสัมพันธ์กับความเป็นประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

10. อภิปรายผลการศึกษา

จากปรากฏการณ์ความเป็นประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นภายใต้การตอบแบบสอบถามของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงในครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการศึกษาความเป็นประชาธิปไตยในมิติต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

10.1 มิติวัฒนธรรมทางการเมือง ในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกงอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่าจำเป็นต้องมีการสร้างหรือปลูกฝังวัฒนธรรมทางการเมืองที่สะท้อนความเป็นประชาธิปไตยให้มากขึ้น เนื่องจากวัฒนธรรมทางการเมืองนั้น ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อความเป็นประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นบ่อเกิดของพฤติกรรมทางการเมือง โดยวัฒนธรรมทางการเมืองจะเป็นแบบใดและมีลักษณะอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับสองปัจจัย คือ กระบวนการกล่อมเกลางานการเมือง (political socialization process) และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ดังนั้นลักษณะและประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลให้ลักษณะของพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลแตกต่างกัน ขณะเดียวกัน วัฒนธรรมทางการเมือง ก็มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางการเมือง ด้วยเหตุนี้ความเป็นประชาธิปไตยนอกจากจะขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของสถาบันทางการเมืองแล้ว ยังขึ้นอยู่กับว่าประชาชนในสังคมนั้น ๆ มีทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมที่ยึดมั่นต่อระบอบประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด ซึ่งก็คือ การที่ประชาชนในสังคมนั้นมีวัฒนธรรมทางการเมืองหรือบุคลิกภาพที่โน้มเอียงแบบประชาธิปไตย ดังนั้นวัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมทางการเมืองของทุกสังคมไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่ง เนื่องจากเพราะการต่อสู้ช่วงชิงและรักษาสถานะแห่งอำนาจของสถาบันและบุคคลในทุกสังคมไม่ได้หยุดนิ่ง ประกอบกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมเกิดขึ้นตลอดเวลา คนในสังคมจึงมีค่านิยมในทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไป

10.2 มิติการจัดโครงสร้างทางสังคม ในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง อยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่าจำเป็นต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มองค์กร ภายในชุมชนท้องถิ่น การสร้างหรือออกแบบ

พื้นที่สาธารณะ รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มหรือเคลื่อนไหวสังคมภายใต้หลักการประชาธิปไตย กล่าวได้ว่า การจัดโครงสร้างทางสังคม ถือเป็นภาพสะท้อนของความเป็นประชาธิปไตยในอีกมิติหนึ่ง เนื่องจากการจัดโครงสร้างสังคม เปรียบเสมือนการตระหนักรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของประชาชนภายใต้สังคมประชาธิปไตย กล่าวคือ การที่ประชาชนสามารถรวมตัวร่วมคิดร่วมทำในกิจการสาธารณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดองค์กรทางเศรษฐกิจ สังคม เพื่อแก้ไขปัญหาที่ผู้คนในชุมชนโดยผู้คนในชุมชน หรือเป็นความพยายามที่จะสร้างประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจในระดับฐานราก เพื่อทำให้เกิดความเสมอภาคและเสรีภาพทางเศรษฐกิจแก่ผู้คนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม นอกจากนี้ความพยายามในการสร้างพื้นที่สาธารณะ เพื่อเป็นเวทีแห่งการพูดคุย แลกเปลี่ยนระหว่างผู้คนในชุมชน หรือการเคลื่อนไหวสังคม เพื่อเรียกร้องสิทธิในมิติต่าง ๆ ยังเปรียบเสมือนความพยายามสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมควบคู่กับประชาธิปไตยแบบตัวแทน ด้วยเหตุนี้การที่ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดชะตาชีวิตของพวกเขาด้วยตนเอง ย่อมมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะก่อให้เกิดการตระหนักรู้เกี่ยวกับสิทธิ บทบาทหน้าที่ของตนเอง อันจะทำให้ประชาชนเหล่านี้กลายเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมประชาธิปไตย

10.3 มิติโครงสร้างทางการเมือง ในชุมชนชนบทบริเวณลุ่มแม่น้ำบางปะกง อยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่าจำเป็นต้องสร้างหรือออกแบบโครงสร้างทางการเมือง ที่เอื้อให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยในชนบท กล่าวได้ว่า โครงสร้างทางการเมือง ถือเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญต่อความเป็นประชาธิปไตยในชนบท แม้ในปัจจุบันมีความพยายามที่จะออกแบบโครงสร้างทางการเมืองในชุมชนชนบท ให้เคลื่อนไหวสู่วิถีประชาธิปไตยในมิติต่าง ๆ เช่น การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น กระบวนการคัดสรรผู้แทนของประชาชนในระดับชาติ การสร้างและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ การออกแบบให้ชุมชนชนบทมี (ความเป็น) ประชาธิปไตยแบบตัวแทน แต่ประชาธิปไตยในมิตินี้ก็ยังไม่ใช่หนทางที่จะนำไปสู่ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ดังนั้นความเป็นประชาธิปไตยในชนบทในมิติโครงสร้างการเมือง จึงจำเป็นต้องพิจารณาจากความก้าวหน้าของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมควบคู่กัน เพราะประชาธิปไตยในมิตินี้เปรียบเสมือนการตระหนักและการ “ตื่นรู้” ทาง

การเมืองของประชาชนในท้องถิ่น กล่าวคือ หากมีตัวอย่างของปฏิบัติการทางสังคม ภายใต้ความคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมากเท่าไร ย่อมหมายถึง ชุมชนชนบทที่มีความเป็นประชาธิปไตยทั้งแบบตัวแทนและประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งจะทำให้ความเป็นประชาธิปไตยเกิดประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเป็นประชาธิปไตย ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยด้านอาชีพ แหล่งรายได้ รายได้ และการติดตามข่าวสารทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับความเป็นประชาธิปไตย นโยบายของปัจจัยข้างต้น สามารถอธิบายความเป็นประชาธิปไตยภายใต้บริบทในแถบกลุ่มแม่น้ำบางปะกง ได้ว่า การมีชีวิตความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจที่ดี หรือมีรากฐานทางเศรษฐกิจที่มั่นคง เป็นเงื่อนไขซึ่งมีผลต่อความเป็นประชาธิปไตย เนื่องจากการ “ข้ามพ้น” ข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ (ข้อจำกัด “ส่วนตัว”) ทำให้เกิดความตระหนักถึงเรื่อง “สาธารณะ” มากขึ้น ด้วยเหตุนี้ความเป็นประชาธิปไตยจึงถูกพัฒนาขึ้น เช่นเดียวกับการติดตามข่าวสารทางการเมือง ที่เปรียบเสมือนเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ และทำให้ผู้คนซึมซับความเป็นประชาธิปไตย

ข้อค้นพบใหม่เกี่ยวกับการศึกษาความเป็นประชาธิปไตยในชนบท ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นประชาธิปไตยในสังคมไทยที่ผ่านมา นักวิชาการโดยส่วนใหญ่มักให้ความสนใจไปที่การศึกษาชุมชนชนบทในแถบภาคเหนือ ภาคอีสาน (รวมถึงบางจังหวัดในภาคกลาง เช่น งานของประภาส ปิ่นตบแต่ง เป็นต้น) หลังจากนั้นผู้คนกลุ่มหนึ่งก็พยายามใช้ตัวแบบหรือผลการศึกษาเช่นนี้ อธิบายความเป็นประชาธิปไตยในสังคมไทย กระทั่งทำให้ผู้คนในสังคมส่วนหนึ่งเกิดจินตภาพ (imagination) ว่าชุมชนชนบททุกแห่งในสังคมไทยมีความเป็นประชาธิปไตย วิธีการทำให้เกิดจินตภาพเช่นนี้ มีจุดอ่อนที่สำคัญ คือ ชุมชนชนบทแห่งหนึ่งแห่งใดนั้น อาจไม่ได้สะท้อนภาพตัวแทน (representativeness) อันที่จะนำไปสวมทับความเป็นประชาธิปไตยชนบทแห่งอื่นได้อย่างแนบสนิท และในทางกลับกันพลวัตของสังคมชนบทสมัยใหม่ ก็ไม่สามารถแยกขาดจากความเป็นประชาธิปไตยจากพื้นที่ทางสังคมในส่วนอื่น ๆ ได้ ดังนั้นการทำความเข้าใจกับความเป็นประชาธิปไตยของชุมชนบท จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจในเชิงสัมพัทธนิยม (Relativism) กล่าวคือ การศึกษา

ความเป็นประชาธิปไตย ต้องเริ่มต้นจากความเชื่อที่ว่าความเป็นประชาธิปไตยไม่มีรูปแบบที่ตายตัว และความเป็นประชาธิปไตย ก็สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และสถานที่ (space and time) ภายใต้บริบท (context) ความเชื่อ และโลกทัศน์ของผู้คนแต่ละกลุ่มในสังคม นอกจากนี้การวิเคราะห์ความเป็นประชาธิปไตยในชนบท ต้องให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ความเป็นประชาธิปไตยที่หลากหลาย กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ การข้ามพ้นการวิเคราะห์ความเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือการเลือกตั้ง และให้ความสำคัญกับปฏิบัติการสังคมของผู้คนในชนบทผ่านประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมากขึ้น

11. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการวิจัยเรื่อง “ความเป็นประชาธิปไตยในชุมชนชนบทของไทย: ศึกษาชุมชนในแถบลุ่มแม่น้ำบางปะกง” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่เป็นนัยยะเชิงนโยบายเพื่อให้กลไกรัฐและประชาสังคมนำไปพิจารณา ดังต่อไปนี้

11.1 การจัดตั้งโรงเรียนการเมือง เพื่อปลูกฝังและสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ถูกต้องให้กับประชาชนในชนบท

11.2 การส่งเสริมให้ประชาชนในชนบท ได้เรียนรู้และใช้ประโยชน์จากประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ควบคู่กับการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประชาธิปไตยแบบตัวแทน

11.3 การส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทจัดตั้งกลุ่มองค์กรทางเศรษฐกิจ องค์กรทางการเมือง และองค์กรทางสังคมโดยภาคประชาชน เพื่อเป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาที่ชุมชนท้องถิ่นเผชิญ อันจะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงสิทธิและบทบาทของตนเองภายใต้ระบอบประชาธิปไตย

รายการอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ. (2541). *ทฤษฎีและแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนชาวนา*.
กรุงเทพฯ: โครงการวิถึทรรศน์.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (บรรณาธิการ). (2555). *การเมืองว่าด้วยการเลือกตั้ง: วาทกรรม
อำนาจ และพลวัต ชนบทไทย*. นนทบุรี: ฟ้ายเดียวกัน.
- มานะ นาคำ และคณะ. (2556). แนวการศึกษากระบวนการไปสู่ความเป็น
ประชาธิปไตยในชนบท. *วารสารลุ่มน้ำโขง*, 9 (2): 55-78.
- วิเชียร อินทะสี. (2556). *พลวัตความเป็นประชาธิปไตยในเกาหลีใต้ : จากอำนาจนิยมสู่
ประชาธิปไตยที่มั่นคง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ และคณะ. (2558). “ความเปลี่ยนแปลง “ชนบท” ในสังคมไทย:
ประชาธิปไตยบนความเคลื่อนไหว.” *รวมบทความประกอบกรรณำเสนอ
ผลงานชุดโครงการวิจัย*, วันที่ 21-22 พฤศจิกายน 2558 ณ โรงแรมมิราเคิล
แกรนด์ คอนเวนชั่นไฮเทล สนับสนุนโดยกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2552). *สองนคราประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คบไฟ.

เอกสารภาษาต่างประเทศ

- Walker, A. (2012). *Thailand's Political Peasant: Power in the Modern Rural
Economy*. Wisconsin: The University of Wisconsin Press.